

ENGELLİ VE NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN SÖZCÜK DAĞARCIĞI DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

S.Sunay YILDIRIM DOĞRU*, Hafız BEK, Rukiye KONUK ER, Pınar DEMİRAY

Selçuk Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada alt sosyo-kültürel düzeyde normal gelişim gösteren ve zihin engelli çocukların sözcük dağarcığı düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Konya'nın Karatay, Selçuklu ve Meram ilçelerinde alt sosyo-kültürel düzeyden gelen 5 – 6 yaşlarında 81 ve aynı ilde özürli çocuklar rehabilitasyon merkezine devam eden zihin engelli 82 olmak üzere toplam 163 çocuk oluşturmuştur. Araştırma verileri Peabody Resim Kelime Testi (PRKT) ile puanlanmıştır. Araştırmanın sonucunda alt sosyo-kültürel düzeydeki normal çocukların ve engelli çocukların cinsiyetlerine göre sözcük dağarcığı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Zihin Engelli Çocuk, Sözcük Dağarcığı, Peabody Resim Kelime Testi

DETERMINING THE VOCABULARY COMPREHENSION LEVELS OF NORMAL DEVELOPING AND MENTALLY RETARDED CHILDREN ABSTRACT

Abstract

In this study the vocabulary comprehension levels of normal developing and mentally retarded children are tried to be determined. Totally 163 children who are at the age of 5 and 6 participated in the study. 81 of them are normal developed and 82 having mental retardation coming from sub-socio cultural levels of Karatay, Selçuklu and Meram counties in Konya. The data is scored with the Peabody Picture Vocabulary Test (PPVT). No significant gender differences are found in the vocabulary of normal developing and mentally retarded children coming from sub-socio cultural levels.

Key Words: Mentally Retarded Children, Vocabulary, Peabody Picture-Vocabulary Test.

1.Giriş

Birçok canlı türünde olduğu gibi insanın da temel gereksinimlerini karşılayabilmek adına bir topluluk kurmaya ihtiyacı olduğu tartışma götürmez. Bir topluluğun içinde bulunmak ise, iletişim kurma zorunluluğunu beraberinde getirir. Bireyin toplum içinde var olabilmesi topluluğu oluşturan diğer bireylerle ve bir bütün olarak toplumla kurabildiği iletişim sayesinde mümkündür. Bu iletişim yazılı ve görsel olarak sağlanabileceği halde, en önemlisi sözel iletişimdir ve bu da, o toplumun kullandığı dili en temel biçimiyle de olsa kullanabilmeyi gerektirir. Şüphesiz bir dilin kullanılabilmesi ile bireyin kelime dağarcık düzeyi arasında da yakın bir ilişki vardır. Bireydeki bu yeteneklerin olumlu yönde davranışa dönüştürülmesi süreci, bireysel farklılıkların göz önüne alınmasını gerektirir. Ülkemizde özel eğitim çalışmalarına verilen önemin artması ile birlikte zihin

* E-posta: ydogru@selcuk.edu.tr

engelli çocukların farklı gelişim alanlarındaki beceri düzeyleri ve gelişimsel özelliklerinin anlaşılmasına yönelik çalışmalara duyulan ihtiyaç da artmıştır. Zihin engelinin ilk belirtilerinden birisi iletişim becerisinde yoksunluktur. Zihin engelli çocukların 10 yaşına kadar normal gelişim gösteren akranları ile benzer dil kazanım sırası izledikleri fakat cümlelerinin daha kısa olduğu ve dili daha az kullandıkları gösterilmiştir (11, 17).

Dil, algılama, ilişkilendirme ve ifade etmeyi sağlayan önemli bir araçtır. Birey için fikirleri ilişkilendirme ve genellendirme beyinde olmasından dolayı dil ile zihinsel gelişim arasında önemli bir ilişki olduğu söylenebilir. Buna göre, alıcı dil dinleme ve okuma yeteneklerini, ifade edici dil ise konuşma ve yazma yeteneklerini içermektedir. Dolayısıyla insanlar yazılı ve sözlü olan bir dili konuşmaktadırlar. Dil ve konuşma öğrenilen bir davranıştır. Zihin engelliler dil konuşmayı normallerin geçtiği aynı basamaklardan geçerek öğrenirler ve geliştirirler. Ancak bu basamaklardan geçiş hızları yavaştır. Bu nedenle dil ve konuşma gelişimlerinde gecikme ve ilk basamaklarda takılma durumlarına sıklıkla rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra zihin engelli çocuklarda her türlü dil ve konuşma bozuklukları daha yaygındır. Sözcük dağarcığının zihinsel engelli çocuklar, özellikle de Down Sendromlu çocuklar tarafından anlambilim kurallarına göre daha kolay öğrenildiği gözlenmektedir. Zihin engelli çocuklar, zekâ olarak aynı yaştaki akranları ile benzer söz dizimsel ilişkilere sahip kodlamalarla ifadeler üretmelerine karşın kullandıkları sözcüklerin anlamları normal yaşlıtlarına göre daha somuttur. Bununla birlikte zihinsel engelli çocukların anlambilim testinin sözcük-anlama kısmında aynı zekâ yaşına sahip normal çocuklara göre anlamlı düzeyde daha yüksek bir performans gösterdikleri gözlemlenmiştir. Zihin engelli çocukların edat ve sıfatları daha az sıklıkla kullanmaları da gözlenen diğer bir olgudur. Down Sendromlu çocuklar sözcük üretiminde kendine özgü bir gecikme sergilemekle birlikte jestlerle iletişimi bu çocukların daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Bazı yazarlarda Williams Sendromlu çocukların, down sendromlu çocukların özelliklerine benzer şekilde bilişsel gecikmelere sahip olmalarına karşın ifade edici dilde kendi zekâ yaşlarının etkisi altında kalmadıklarını belirtmişlerdir. Williams Sendromlu çocuklar, down sendromlu çocukların aksine iletişimde jestlerden yararlanmadıkları gözlemlenmiştir (11,13, 17, 15).

Kirk (1962)'e göre, Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklar (EZEÇ), okul öncesi seviyesindeyken konuşma, dil ve bazen yürümelerinde gecikmeler olmasına rağmen, aileleri tarafından zihinsel engelli oldukları genellikle anlaşılmaz. EZEÇ'lerin dil ve konuşmalarındaki bu gecikme ile zekâ arasında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Dolayısıyla EZEÇ'lerin zihinsel işlevlerindeki geriliğe bağlı olarak konuşmalarındaki bozukluk normal çocuklarınkinden daha fazla ve önceden süregelen bir konuşma bozukluğu olabilir (11). Bu nedenle çocuklarda dil gelişim düzeylerinin erken yaşlarda değerlendirilmesi uygun olabilir. Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde; erken dil gelişiminin değerlendirilmesi için ailelerle yapılan çalışmalar sonucu aile raporunun birçok avantajı olduğu öne sürülmektedir. Bunları şu üç aşamada toplamak mümkündür;

- 1- Ekonomik ve zaman tasarrufu açısından etkili bir yöntem,
- 2- Ailelerin kendi çocuğunun dil yetenekleriyle ilgili geniş bilgiye sahip olmada avantaj taşıdığı,
- 3- Çocuğun performansının yorgunluk veya araştırmacıya karşı yabancıklık gibi faktörlerden etkilenmediğidir (9).

2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, 5-6 yaşlarındaki alt sosyo-kültürel düzeyden gelen ve zihin engelli çocukların sözcük dağarcığı düzeylerini belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır.

- Cinsiyet, çocuğun sözcük dağarcığı gelişimini etkiler mi?
- Anne-Baba eğitim düzeyi çocuğun sözcük dağarcığı gelişimini etkiler mi?
- Kardeş sayısı, çocuğun sözcük dağarcığı gelişimini etkiler mi?

3. Yöntem

Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini Konya ili Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde ikamet eden 75 kız, 88 erkek olmak üzere 163 çocuk oluşturmaktadır. Çocukların 82'si zihin engelli olup bir özel eğitim rehabilitasyon merkezinden kişisel gelişimlerine yönelik yardım almaktadırlar. Çocukların 81'i ise Konya'nın Selçuklu ve Karatay ilçelerinde yaşayan ve geçimlerini geçici işçi olarak çalışarak sağlayan ailelerin çocukları oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların %10'u okulöncesi eğitimden yararlanmaktadır.

Tablo 1. Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Tablo 1 e bakıldığında araştırmaya dâhil edilen çocukların % 46.0'sı kız, %54.0'ü erkek çocuklarından oluşmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen çocukların kardeş sayısına göre, % 34,4'ünü tek çocuk,% 45,4'ünü iki kardeşi olan, % 19,6'sını üç kardeşi olan çocuklar, % 0,6'sını dört kardeşi olan çocuklar oluşturmaktadır.

		N	%
CİNSİYET	Kız	75	46
	Erkek	88	54
	Toplam	163	100
KARDEŞ SAYISI	Tek çocuk	56	34,4
	İki çocuk	74	45,4
	Üç çocuk	32	19,6
	Dört çocuk	1	,6
	Toplam	163	100
DOĞUM SIRASI	İlk	40	24,5
	İkinci	58	35,6
	Üçüncü	60	36,8
	Dördüncü	5	3,1
	Toplam	163	100
ANNE EĞİTİM DÜZEYİ	İlkokul	102	62,6
	Ortaokul	29	17,8
	Lise	19	11,7
	Yüksekokul	13	7,9
	Toplam	163	100
BABA EĞİTİM DÜZEYİ	İlkokul	82	50,3
	Ortaokul	32	19,6
	Lise	37	22,7
	Yüksekokul	12	7,4
	Toplam	163	100

Araştırmaya katılan çocukların doğum sırasına göre, % 24,5 'ini ilk çocuklar, % 35,6'sını ikinci çocuklar, % 36,8'ini üçüncü çocuklar ve % 3,1'ini dördüncü çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların anne-babalarının demografik özelliklerine göre dağılımı da tabloda görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların annelerin eğitim düzeyine göre, % 62,6'sı ilkokul, % 17,8'i ortaokul, % 11,7'si lise ve % 7,9'u yüksekokul mezunu bireylerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim düzeyine göre, % 50,3'ü ilkokul, % 19,6'sı ortaokul, % 22,7'si lise ve % 7,4'ü yüksekokul mezunu çocuklardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri hakkında bilgi elde etmek için kişisel bilgi formu ve örnekleme alınan çocukların sözcük dağarcığını belirlemek üzere ise; Peabody Resim Kelime Testi uygulanmıştır.

1.Peabody Resim-Kelime Testi

Asıl formu İngilizce (Peabody- Picture-Vocabulary Test) olan Peabody Resim-Kelime Testi Dunn tarafından hazırlanmış, Katz ve arkadaşları tarafından 1972 yılında Türkçeye uyarlanmıştır (12). Peabody Resim-Kelime Testi kelime bilgisinin gelişimini ölçmektedir. İki-on iki yaş arası çocuklara bireysel olarak uygulanabilir. Uygulamada zaman sınırlaması olmayıp, 10–15 dakikada yanıtlanabilmektedir. Testte resimlerle kelime (kavram) gelişimini saptamayı amaçlayan sorular bulunmaktadır. Her biri 4 resimden oluşan 100 kart ve kayıt formu vardır. 100 adet karttan oluşan testte, çocuğun her kartta bulunan dört adet resim arasından kendisine söylenen kelimeye uygun olan resmi bulup göstermesi istenmektedir. Her doğru yanıtta 1 puan verilir. Teste son sekiz sorudan altı tanesine yanlış cevap alınana kadar devam edilir. Puanların toplamı testin ham puanını oluşturmaktadır. Bu nu bulmak için de çocuğun en son bildiği kelimenin sıra numarasından, o numaraya kadar yaptığı yanlışların toplamı çıkartılır. Elde edilen bu ham puan, önceden saptanmış olan çocuğun yaşadığı yere (köy, şehir, gecekondu) göre Alıcı Dil Yaşını Bulma Çizelgesinden alıcı dil yaşına çevrilir. Doğum tarihi (gün/ay/yıl) testin yapıldığı tarihten çıkartılarak takvim yaşı bulunur. Peabody Resim-Kelime Testi, kelime bilgisinin gelişimini ölçmesi, alıcı dil yaşını belirlemesi

bakımından ayrıca da bireysel olarak uygulanabilme özelliğine sahip olmasından dolayı araştırmada kullanılması uygun görülmüştür.

Ayrıca çocukların sosyo-demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilmiş 10 soruluk bilgi toplama envanteri kullanılmıştır. Envanter çocukların ebeveynlerine ve öğretmenlerine uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın uygulama aşaması; Peabody Resim Kelime Testi (PRKT) ortalama 10-15 dk. süre içerisinde uygulanmıştır. Her (normal ve engelli) çocuk uygulamaya tek tek alınmıştır.

Verilerin Analizi

Alt Sosyo-Kültürel düzeyde ve zihin engelli çocukların sözcük dağarcığı ile dili anlama düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada cinsiyete göre çocukların Peabody Resim-Kelime Testi sonuçlarının karşılaştırılması bağımsız T testi, anne ve baba eğitim durumuna göre çocukların Peabody Resim-Kelime Testi sonuçlarının karşılaştırılması için F testi (ANOVA) ve çocukların doğum sıraları ile Peabody Resim-Kelime Testi puanları arasındaki ilişki korelasyon katsayısı (Spearman Brown) tekniği kullanılmıştır.

4. Bulgular

1. Cinsiyetin Normal Ve Engelli Çocukların Kelime Dağarcığı Gelişimlerine Etkisi

Normal ve engelli çocukların cinsiyetlerine göre PRKT (Peabody Resim Kelime Testi) sonuçlarının karşılaştırılmasında Bağımsız t Testi Tekniği sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Normal ve engelli çocukların cinsiyetlerine göre PRKT sonuçlarının karşılaştırılması

Normal Çocuklar						Engelli Çocuklar					
Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	t	P	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	t	P
Kız	47	50,11	18,79	1,88	0,67	Kız	28	31,43	14,82	0,052	0,95
Erkek	34	42,88	14,23			Erkek	54	31,61	15,25		

Tablo 2’ye göre, normal ve engelli çocukların cinsiyetlerine göre PRKT sonuçları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$) Bazı çalışmalarda, cinsiyetler arasında dil kazanım hızı açısından farklılıklar olduğu bulunmuş, bazılarında ise bulunmamıştır.

Micheal Lewis’in çalışmasında, kız bebeklerin seslendirme konusunda erkek bebeklerden daha iyi olduğu bulunmuştur (5). Son yıllarda yapılan araştırmalarda ise ilerleyen yaşlarda cinsiyete göre dil gelişimi açısından önemli bir fark olmadığı görülmektedir.

2. Anne - Baba Eğitim Durumunun Normal Ve Engelli Çocukların Kelime Dağarcığı Gelişimlerine Etkisi

Normal ve engelli çocukların anne-baba eğitim durumuna göre PRKT sonuçlarının karşılaştırılmasında F Testi Tekniği sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3-Normal ve engelli çocukların anne-baba eğitim durumlarına göre PRKT sonuçlarının karşılaştırılması

Normal Çocuklar							Engelli Çocuklar						
Eğitim	Anne			Baba			Eğitim	Anne			Baba		
	X	F	P	X	F	P		X	F	P	X	F	P
İlkokul	40,97			47,94			İlkokul	26,24			27,37		
Ortaokul	51,26	4,95	0,003	47,61	0,238	0,902	Ortaokul	53,5	39,73	0,000	30,21	6,87	0,000
Lise	45,42			47			Lise	48,71			40,93		
Yüksek okul	64,29			41,86			Yüksek okul	63,5			50		

Tablo 3'e göre, normal ve engelli çocukların anne eğitim durumlarına göre PRKT sonuçları her iki grupta da anlamlıdır (Engelli çocuklarda $F=39,73$, normal çocuklarda $F=4,95$, $p<.05$). Her iki grupta da anne eğitim durumu yükseldikçe çocukların PRKT sonuçları anlamlı düzeyde yükselmektedir.

Erken çocukluk döneminde dil gelişiminde anne-çocuk etkileşimi ve bu etkileşimin niteliği çocukların dil gelişimini etkilemektedir. Ebeveynler tarafından kullanılan dilin kalitesi ve çocukla olan iletişim sıklığı son derece önemlidir. Yapılan çalışmalarda eğitim almamış, sosyoekonomik düzeyi düşük annelerin çocuklarıyla konuşurken daha basit dil yapısı kullandıkları bulunmuştur (4).

Tablo 3'e göre, normal çocuklarda hesaplanan F değeri anlamlı bir farka yol açmazken, engelli çocukların baba eğitim durumlarına göre PRKT sonuçları anlamlıdır (Normal grupta $F=0,238$, $p>.05$, engelli çocuklar da $F=6,87$, $p<.05$).

Engelli çocuklarda baba eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların PRKT sonuçları anlamlı düzeyde yükselmektedir. Cantekinler'in okul öncesi eğitimin dil gelişimine etkisi konulu çalışmasında da eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin genellikle üst sosyoekonomik düzeyde bulunduğu ve bu düzeydeki çocukların, dili öğrenebilecekleri ve kullanabilecekleri uygun bir çevreye sahip oldukları görülmüştür (4).

3. Kardeş Sayısının Normal ve Engelli Çocukların Kelime Dağarcığı Gelişimlerine Etkisi

Normal ve engelli çocukların kardeş sayısına göre PRKT sonuçlarının karşılaştırılmasında F Testi Tekniği sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 4-Normal ve engelli çocukların kardeş sayılarına göre PRKT puanları arasındaki ilişki

Normal Çocuklar				Engelli Çocuklar			
Kardeş sayısı	X	F	P	Kardeş sayısı	X	F	P
1	49,14	2,73	0,051	1	36,59	3,84	0,025
2	41,91			2	30,03		
3	36,6			3	25		
4	36			4			

Tablo 4'e göre, normal çocuklarda hesaplanan F değeri anlamlı bir farka yol açmazken, engelli çocukların kardeş sayısına göre PRKT sonuçları anlamlıdır (Normal grupta $F=2,73$, $p>.05$, engelli çocuklar da $F=3,84$, $p<.05$).

Aile içi nüfusun az olması durumunda anne-baba engelli çocuğuna daha fazla vakit ayırabilmektedir. Ayrıca ayrılan bu vaktin süresinin yanı sıra kalitesi de çok önemlidir. Kaliteli ve fazla vakit ayrılan engelli çocuğunun kelime hazinesi diğerlerine oranla daha fazla olmaktadır. Benzer konularda yapılan araştırmalarda kardeş sayısı ve doğum sırasının çocukların dil gelişimi üzerinde doğrudan etkili olmayıp, dil gelişiminin anne-baba ve diğer yetişkinlerin tavır ve farklı muamelelerin olumlu ve olumsuz etkilerinin sonucu olduğunu savunan görüşler mevcuttur (14).

5.Tartışma

Bu çalışmanın esas amacı, 5-6 yaşlarındaki alt sosyo-kültürel düzeydeki ve zihin engelli çocukların sözcük dağarcığı ve dili anlama düzeylerini anlamaktır. Araştırma kapsamında cinsiyetin, anne-baba eğitim durumunun, kardeş sayısının ve doğum sırasının kelime hazinesine olan etkisine bakılmıştır.

Benzer konularda yapılan bazı çalışmalar da dil gelişiminde kızlar lehine sonuçlar bulunurken bazı çalışmalar da cinsiyetin bu duruma etkili olmadığı savunulmuştur. Antar (1983) altı ay- altı yaş arasında 388 çocuk üzerinde yaptığı araştırmasında kız ve erkek çocukların 18 ay dışında dil gelişimi yönünden benzerlik gösterdiklerini saptamıştır. Öztürk (1995) araştırmasında kız ve erkek çocukların alıcı dil düzeylerini karşılaştırmış ve anlamlı bir fark bulamamıştır. Dört-beş yaşlarda kız çocukların dili daha akıcı ve rahat kullandığı iddialarına karşılık yapılan çalışmalarda, (10, 2, 1) okul öncesi eğitimine devam eden kız-erkek çocuklar arasında böyle bir farklılığa rastlanmamıştır. Cinsiyete bağlı yetenek farklılıkları konusu günümüzde henüz kesin değerler taşımamaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalarda çocuklarda ilerleyen yaşlarda cinsiyete göre dil gelişimi açısından önemli bir fark olmadığı görülmeye rağmen farklı görüşler olduğu için bu konuyla ilgili ayrıntılı çalışmalara gereksinim vardır.

Eğitim düzeyi yüksek ebeveynler genellikle üst sosyoekonomik düzeyde bulunmaktadır. Bu düzeydeki çocuklar, dili öğrenebilecekleri ve kullanabilecekleri uygun bir çevreye sahip olmaktadır. Eğitim düzeyi düşük ebeveynler ise daha çok alt sosyoekonomik düzeyden gelmektedirler. Alt sosyoekonomik düzeyden gelen çocuklar dil gelişimi açısından şanssızdır. Bunun nedeni ebeveynlerin eğitim durumlarının ve gelir düzeylerinin düşük olması, çocuğun dille ilgili deneyim geçireceği zengin uyartıcı bir çevrenin bulunmaması, ayrıca ailede sözcük dağarcığının kısıtlı oluşu, dili kullanan iyi bir modelin olmayışı ve çocuklarla sözlü iletişimin yetersiz olmasıdır (7). Temel (1993) sözcük ve dil kavrayışı üzerine yaptığı incelemede, kardeş sayısına göre, sözcük dağarcığının farklılaşmadığı sonucunu bulmuştur. Öztürk (1995)'ün araştırmasında da, kardeş sayısına göre çocukların alıcı dil düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

6. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, 5-6 yaşlarındaki alt sosyo-kültürel düzeydeki ve zihin engelli çocukların sözcük dağarcığı ve dili anlama düzeylerine cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve doğum sırasının etkisi araştırılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre 5-6 yaşlarındaki normal çocukların PRKT test puanlarında cinsiyet, baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısının etkili olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$). Anne eğitim düzeyi ve doğum sırası bu gruptaki çocukların kelime hazinesini anlamlı bir şekilde etkilemektedir ($p<0.05$).

Aynı yaş grubundaki engelli çocuklarda da normal çocuklarda olduğu gibi cinsiyet anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır ($p>0.05$). Anne-baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı bu gruptaki çocuklarda anlamlı farklılıklara yol açarken ($p<0.05$), doğum sırası anlamlı farklılığa yol açmamıştır. ($p>0.05$),

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki genel öneriler geliştirilebilir.

1. Engelli çocuğa sahip olan ailelerin dil gelişimi konusunda bilgilendirilmeleri sağlanabilir.
2. Engelli çocuğa sahip olan ailelerin, çocuk sayısı fazlalığına göre dil gelişimi konusunda evde dil gelişimini destekleyici ortam ve koşulların oluşturulmasında anne-baba ve eğitimciler gereken özeni göstermelidirler.

Kaynakça

- [1] Acarlar F., Doğan Ö. (2005) "Zihinsel Engelli Çocukların Sözcük Dağarcığı Gelişiminin İncelenmesi", 14. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri- Özel Eğitimden Yansımalar, 1.Baskı, Ankara: Kök Yayıncılık, S: 355 36
- [2] Acarlar, F ; Baykoç Dönmez, N. (1992). 30-47 Aylar (2.5-4 Yaş) Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Yapılarının İncelenmesi. G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 8(3), S:163- 203.
- [3] Antar, B. (1983). İlk 6 Yaşta Dil Gelişimi Anne-Baba Eğitimi Ve Cinsin Etkisi, Ankara: H.Ü. Tıp Fakültesi Pediatri Ana Bilim Dalı (Uzmanlık Tezi).
- [4] Başkan, S. Temel, F.Z. Ömeroğlu, E. Bulduk, S. Ersoy, Ö. Avcı, N Ve Turla, A.(1995). Ankara'da Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki 0-6 Yaş Çocuklarının Gelişim Durumlarının İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara: M.E.B. Okul Öncesi.

- [5] Berkman, S. (1990). Erken Çocuk Eğitiminde Farklı Modeller. Unicef Yayınları, No:42. Bjorklund, D. F. (2000). *Children's Thinking*. Usa: Wadsworth.
- [6] Brown, R. J Ve Dunn, J. (1992). Talk With Your Mother Or Sibling? Developmental Changes In Early Family Lonversations About Feelings. *Child Development*, Pennsylvania State University. Vol. 63, Pp: 336-349.
- [7] Cantekinler, S. (2002). Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Dil Gelişimine Olan Etkisi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- [8] Dahlback, H. (1988). *Children's Questions To Children And Adults In A Second Language*. D. Sharp (Ed.) *Bilingualism And The Individual*, Multilingual Matters Ltd 42, Vol. 4. Pp: 12-25.
- [9] Fenson, L.; Dale P.S.; Reznick J.S.; Thai D.; Bates E.; Hartung J.P.; Pethick S.;Reilly J.S. (1993) *The Macarthur Communicative Development Invertories;: User's Guide And Technical Manual*, San Diego.
- [10] Gülyüz, F ; Baykoç Dönmez, N. (1992). *48-60 Aylar (4-5 Yaş) Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Yapılarının İncelenmesi*. Ankara: G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 8 (3). S: 205-225.
- [11] Karasalan, Ö. (2004) "Kaynaştırma Ve Alt Özel Sınıfa Devam Eden Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Kelime Dağarcıkları Düzeyleri Bakımından Karşılaştırılmasının İncelenmesi", 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri- Özel Eğitimden Yansımalar, 1.Baskı, Ankara: Kök Yayıncılık, S: 93-102.
- [12] Katz. J.; Öner.F.; Demir.N.; Uzunkaya. A ; Uludağ. P. (1974). A Turkish Peabody Picture-Vocabulary Test. *Hacettepe Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 6(1- 2),S: 129-140.
- [13] Özsoy, Y., Özyürek M., Eripek S. (1998) *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş*, 10.Baskı, Ankara: Karatepe Yayınları, S: 5.
- [14] Öztürk, H. (1995). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Ve Etmeyen Birinci Sınıf Çocukların Alıcı Dil Ve İfade Edici Dil Düzeyleri, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- [15] Singer Haris, N., Bellugi U., Bates E., Jones W., Rossen M. (1997) "Contrasting Profiles Of Language Development İn Children With Williams And Down Syndrome", *Developmental Neuropsychology*, Vol:13, Pp: 345-370.
- [16] TEMEL, F.Z. (1993). *Vocabulary and Language Comprehension of 6-7 year old Bilingual and Multilingual Turkish Immigrant Children*. XVI. International School Psychology Colloquium. Book of Papers. July 30 August 3. Banska Bystrica Slovakia, Pp:530-539.
- [17] Turan, F. (2005) "Down Sendromlu Çocukların Sözcük Dağarcıklarının Gelişiminin İncelenmesi", 14. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri- Özel Eğitimden Yansımalar, 1.Baskı, Ankara: Kök Yayıncılık, S: 338-345.